

TILSHUNOSLIKDA SHAXS MA'NAVIYATINI IFODALOVCHI BIRLIKLARNING O'RGANILISHI

<https://doi.org/10.70728/phil.v05.i08.020>

Ibodova Malika Gulmurodovna
ORCID: 0009-0009-3053-2845
malikaibodova98@gmail.com
Qarshi davlat universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada tilshunoslikda shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklarning lingvomadaniy, semantik va aksiologik xususiyatlari tadqiq etilgan, shaxsning ma'naviy-axloqiy qiyofasini aks ettiruvchi til birliklarining semantik tarkibi, konseptual tabiati va milliy tafakkur bilan bog'liq jihatlari, antroposentrik, lingvomadaniy va kognitiv yondashuvlar asosida shaxs ma'naviyatini ifodalovchi leksik, frazeologik hamda paremiologik birliklarning mazmuniy xususiyatlari tahlil qilingan. Mazkur birliklar oddiy nominativ vositalar emas, balki xalqning tarixiy tajribasi, milliy qadriyatlari va ma'naviy qarashlarini aks ettiruvchi lingvomadaniy hodisalardir. Ularning semantik strukturasi aksiologik, kognitiv va madaniy komponentlar uyg'unlashib, shaxs haqidagi milliy tasavvurlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Maqolada shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklarning lingvomadaniy tizimi, konseptual xususiyatlari hamda o'zbek tilining milliy konseptosferasidagi o'rnini ilmiy asoslangan.

Kalit so'zlar: shaxs ma'naviyati, ma'naviy qadriyatlar, lingvomadaniyatshunoslik, antroposentrik tilshunoslik, lingvomadaniy birliklar, konsept, konseptosfera, aksiologik semantika, milliy tafakkur, til va madaniyat munosabati, frazeologik birliklar, paremiologik birliklar

THE STUDY OF UNITS EXPRESSING PERSONAL SPIRITUALITY IN LINGUISTICS

Ibodova Malika Gulmurodovna
ORCID: 0009-0009-3053-2845
malikaibodova98@gmail.com
Karshi State University

Abstract: This article investigates the linguocultural, semantic, and axiological features of units representing an individual's spirituality in linguistics, analyzes the semantic composition, conceptual nature, and aspects related to national thinking of

language units reflecting an individual's spiritual and moral image, and the semantic features of lexical, phraseological, and paremiological units representing an individual's spirituality based on anthropocentric, linguocultural, and cognitive approaches. These units are not simple nominative means, but linguocultural phenomena that reflect the historical experience, national values and spiritual views of the people. In their semantic structure, axiological, cognitive, and cultural components are combined, serving to form national perceptions of the individual. The article scientifically substantiates the linguocultural system of units representing an individual's spirituality, their conceptual characteristics, and their role in the national conceptosphere of the Uzbek language.

Keywords: personality spirituality, spiritual values, linguoculturology, anthropocentric linguistics, linguocultural units, concept, conceptosphere, axiological semantics, national thinking, relationship between language and culture, phraseological units, paremiological units

Kirish. XXI asr tilshunosligining metodologik taraqqiyoti tilni formal-struktur tizim sifatida tavsiflash doirasidan inson omiliga yo'naltirilgan antroposentrik paradigma sari siljishi bilan xarakterlanadi. Ushbu paradigma doirasida til insonning bilish faoliyati, madaniy tajribasi, qadriyatlar tizimi, ijtimoiy xotirasi va ma'naviy dunyosining verbal modeli sifatida talqin qilinmoqda. Natijada til birliklarining semantik va funksional tabiatini faqat nominativ yoki kommunikativ vazifalar bilan chegaralash ilmiy jihatdan yetarli emasligi, ularni milliy madaniyat, konseptual tafakkur hamda aksiologik munosabatlar tizimi bilan uzviy aloqada tadqiq etish zarurati yuzaga kelmoqda [1]. Til - jamiyatning tarixiy-madaniy xotirasini, kollektiv tafakkurini va ma'naviy qadriyatlarini kodlashtiruvchi hamda avlodlararo uzluksiz uzatishni ta'minlovchi murakkab semiotik tizimdir. Har qanday milliy tilning leksik, frazeologik va paremiologik fondida xalqning axloqiy qarashlari, estetik ideallari, ruhiy tajribasi, ijtimoiy me'yorlari va shaxs haqidagi konseptual tasavvurlari mujassamlashgan bo'ladi. Shu bois shaxsning ma'naviy olamiga oid tushunchalarni ifodalovchi til birliklari nafaqat nominativ vosita, balki milliy ong, madaniy kod va aksiologik baholash mexanizmlarining lingvistik reprezentanti sifatida namoyon bo'ladi [2]. Ma'naviyat insonning axloqiy, ruhiy, intellektual va madaniy kamolotini belgilovchi murakkab ijtimoiy-falsafiy kategoriya bo'lib, uning mazmuni til vositasida konseptuallashadi, kategoriyalanadi va kommunikativ jarayonda voqelanadi. Shu nuqtai nazardan, shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklar til tizimining alohida semantik qatlamini tashkil etadi. Mazkur qatlam tarkibiga ezgulik, halollik, vijdon, oriyat, nomus, diyonat, adolat, sabr, mehr, muruvvat, saxovat, hayo, iffat, oqibat, fidoyilik, bag'rikenglik singari milliy qadriyatlarni verbal ifodalovchi leksemalar, frazeologik birliklar, paremlar hamda diskursiv konstruktsiyalar kiradi. Ularning

semantik tarkibi faqat lugʻaviy maʼno bilan emas, balki tarixiy xotira, diniy-maʼrifiy anʼanalar, etnomadaniy tajriba va milliy mentalitet bilan ham belgilanadi [3]. Jahon tilshunosligida til va madaniyatning oʻzaro munosabati, konseptlar tizimi, lingvokulturologiya, kognitiv semantika, aksiologik tilshunoslik hamda diskurs tahlili yoʻnalishlarida salmoqli ilmiy natijalarga erishilgan. Mazkur tadqiqotlar til birliklarining madaniy mazmuni, konseptual tuzilishi va baholash xususiyatlarini aniqlashda muhim nazariy asos yaratgan. Oʻzbek tilshunosligida ham antroposentrik paradigma doirasida lingvomadaniyatshunoslik, kognitiv tilshunoslik, pragmalingvistika va konseptologiyaga oid qator ilmiy izlanishlar amalga oshirilgan boʻlsa-da, shaxs maʼnaviyatini ifodalovchi birliklar mustaqil lingvomadaniy tizim sifatida kompleks tadqiq etilmagan [4]. Mavjud tadqiqotlarning tahlili shuni koʻrsatadiki, maʼnaviyat bilan bogʻliq til birliklari asosan leksikologiya, frazeologiya, paremiologiya yoki uslubshunoslik doirasida fragmentar tarzda tavsiflangan. Ularning lingvomadaniy tabiati, konseptual maydoni, aksiologik semantikasi, milliy-madaniy markerlari, baholash komponentlari, pragmatik potentsiali hamda lugʻatlarda reprezentatsiyalanish tamoyillari yagona metodologik tizim asosida oʻrganilmagan. Ayniqsa, shaxs maʼnaviyatini ifodalovchi birliklarning milliy konseptosfera tarkibidagi oʻrni, semantik integratsiyasi, konseptual differentsiatsiyasi va madaniy kodlar bilan uzviy bogʻliqligi yuzasidan tizimli ilmiy xulosalar hali shakllanmagan. Mazkur holat tadqiqotning dolzarbligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi [5]. Ushbu tadqiqotning nazariy konsepsiyasi shundan iboratki, shaxs maʼnaviyatini ifodalovchi birliklar til tizimining oddiy nominativ vositalari emas, balki milliy madaniyatning verbal modeli, xalqning aksiologik dunyoqarashi, konseptual tafakkuri va etnomadaniy xotirasini mujassamlashtiruvchi lingvomadaniy birliklar tizimidir. Ularni lingvomadaniy, kognitiv-semantik va aksiologik yondashuvlar integratsiyasi asosida tadqiq etish oʻzbek tilining konseptual manzarasini chuqurroq anglash, milliy maʼnaviy qadriyatlarning til tizimidagi reprezentatsiya mexanizmlarini aniqlash hamda lingvokulturologiyaning nazariy-metodologik asoslarini yangi ilmiy dalillar bilan boyitish imkonini beradi [6].

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Lingvomadaniyatshunoslikning mustaqil ilmiy yoʻnalish sifatida rivojlanishida Viktor Vorobyov, Yuriy Stepanov, Vladimir Karasik, Valeriya Maslova kabi olimlarning tadqiqotlari alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqotchilar til birliklarining nafaqat nominativ, balki madaniy-semantik xususiyatlarini ham tahlil qilib, ularda xalqning tarixiy xotirasi, axloqiy meʼyorlari va qadriyatlari aks etishini ilmiy asoslab berdilar. Xususan, V. Vorobyov lingvokulturologiyani til va madaniyatning oʻzaro taʼsirini oʻrganuvchi fan sifatida baholab, til birliklarida mavjud boʻlgan milliy-madaniy axborotni aniqlash masalasiga eʼtibor qaratgan.[7] V. Karasik esa lingvomadaniy birliklarning asosini tashkil etuvchi konseptlarni inson ongida shakllangan, madaniy tajriba bilan boyigan mazmuniy

tuzilmalar sifatida izohlagan.[8] Bu qarashlar shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklarni konseptual va lingvomadaniy jihatdan tadqiq etish uchun metodologik asos vazifasini bajaradi. O'zbek tilshunosligida inson omili, til va tafakkur, til va milliy ma'naviyat munosabatlarini o'rganishga qaratilgan tadqiqotlar keyingi yillarda sezilarli darajada rivojlandi. Bu borada Nizomiddin Mahmudovning ilmiy qarashlari alohida o'rin tutadi. Olim o'z tadqiqotlarida tilning milliy tafakkur va ma'naviy qadriyatlarni shakllantirishdagi rolini asoslab, til birliklarini insonning ruhiy-intellektual faoliyati bilan bog'liq holda o'rganish zarurligini ko'rsatgan. Uning til va tafakkur, til va ma'naviyat munosabatlariga oid ilmiy qarashlari mazkur tadqiqotning nazariy-metodologik asoslaridan biridir. Shuningdek, Abduaziz Nurmonovning antropotsentrik tilshunoslikka oid tadqiqotlarida til hodisalarini inson omili asosida tahlil qilish masalalari yoritilgan. Olim til tizimi va nutq faoliyatini insonning bilish jarayoni, tafakkuri hamda kommunikativ ehtiyojlari bilan uzviy bog'liq holda tadqiq etish zarurligini ilmiy asoslagan. O'zbek tilshunosligining leksikologiya, semasiologiya va frazeologiya sohalarida olib borilgan tadqiqotlar shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklarning tarkibiy va semantik xususiyatlarini aniqlash uchun muhim ilmiy manba hisoblanadi. Xususan, Ergash Begmatov, Abdug'afur Mamatov, Anvar Hojiyev, Halim Jamolxonovlarning tadqiqotlarida so'zlarning ma'no tarkibi, semantik munosabatlari, sinonimik imkoniyatlari, ekspressiv-baholovchi xususiyatlari va lug'aviy tizimdagi o'rni tadqiq etilgan. Jumladan, E. Begmatov va A. Mamatovlarning leksikologik tadqiqotlarida o'zbek tili lug'at boyligining shakllanish qonuniyatlari, so'zlarning ma'no taraqqiyoti hamda milliy-madaniy xususiyatlari yoritilgan. A. Hojiyevning sinonimlar tadqiqiga oid ishlari esa inson xarakteri, axloqiy sifatleri va ruhiy holatini ifodalovchi lug'aviy birliklarning semantik imkoniyatlarini aniqlashda muhim manba hisoblanadi. H. Jamolxonovning zamonaviy o'zbek adabiy tili bo'yicha tadqiqotlarida esa til birliklarining funksional va semantik xususiyatlari tizimli ravishda yoritilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotning metodologik asosini zamonaviy tilshunoslikdagi antropotsentrik paradigma, lingvomadaniy yondashuv, kognitiv-semantik tahlil hamda aksiologik tadqiq tamoyillari tashkil etadi. Komponent tahlil metodidan foydalanib, shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklarning semantik tarkibidagi asosiy va qo'shimcha ma'no komponentlari ajratildi. Mazkur metod orqali birliklarning baholovchi (ijobiy yoki salbiy), emotsional-ekspressiv hamda milliy-madaniy semalari aniqlashtirildi. Qiyosiy-tavsifiy metod yordamida o'zbek tilidagi ma'naviy mazmunli birliklarning umumiy va o'ziga xos jihatlari tahlil qilindi. Ushbu metod til birliklarining boshqa madaniy-lisoniy tizimlarda ifodalanish xususiyatlarini aniqlash, milliy xususiyatlarini belgilash hamda universal va milliy komponentlarni farqlash imkonini berdi. Tadqiqotda lingvostatistik va kontekstual tahlil elementlaridan ham foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklarni tadqiq etish natijalari mazkur birliklar til tizimining alohida aksiologik va lingvomadaniy qatlamini tashkil etishini ko'rsatdi. Ularning semantik strukturasi uch asosiy mazmuniy qatlam o'zaro integratsiyalashgan holda mavjud: nominativ-semantik qatlam, aksiologik-baholash qatlami va lingvomadaniy-konseptual qatlam. Birinchi qatlam birlikning predmet-hodisaga munosabatini ifodalovchi lug'aviy mazmunini belgilaydi. Ikkinchi qatlam inson xatti-harakati yoki sifatiga jamiyat tomonidan beriladigan ijobiy yoki salbiy bahoni aks ettiradi. Uchinchi qatlam esa mazkur birliklarning milliy dunyoqarash, tarixiy xotira, madaniy qadriyatlar va etnik tajriba bilan bog'liq mazmunini namoyon qiladi. Mazkur uch qatlamning o'zaro munosabati shuni ko'rsatadiki, shaxs ma'naviyatiga oid birliklar oddiy nominativ vosita emas, balki xalqning ma'naviy tajribasini kodlashtiruvchi semantik tuzilmalardir. Chunki har qanday ma'naviy mazmunli birlikda individual insoniy sifat bilan bir qatorda, ushbu sifatga nisbatan jamiyatning tarixan shakllangan munosabati ham mujassam bo'ladi. Natijada til birliklari shaxsning ichki dunyosini ifodalash bilan birga, muayyan madaniyatning ideal inson modeli haqidagi tasavvurlarini ham aks ettiradi. Tahlillar asosida shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklarni semantik va lingvomadaniy xususiyatlariga ko'ra quyidagi tizimli guruhlariga ajratish mumkin:

1. Axloqiy-aksiologik konseptlarni ifodalovchi birliklar.

Mazkur guruh insonning axloqiy kamoloti, ichki mas'uliyati va ma'naviy yetukligini belgilovchi birliklarni qamrab oladi. *Halollik, vijdon, diyonat, adolat, rostgo'ylik, poklik, or-nomus* kabi birliklar shaxsning jamiyatdagi axloqiy qiyofasini shakllantiruvchi asosiy tushunchalar hisoblanadi. Ushbu birliklarning semantik tahlili shuni ko'rsatdiki, ularning mazmuniy yadrosida baholash komponenti yetakchi o'rin egallaydi. Masalan, vijdon leksemasi faqat insonning o'z xatti-harakatlarini nazorat qilish qobiliyatini anglatib qolmay, o'zbek lingvomadaniy tafakkurida ichki poklik, mas'uliyat, halollik va ma'naviy javobgarlik kabi tushunchalarni ham birlashtiradi. Demak, mazkur birlik shaxsning individual-psixologik xususiyatini emas, balki jamiyat tomonidan shakllangan axloqiy idealni ham ifodalaydi.

2. Ruhiy-emotsional konseptlarni ifodalovchi birliklar.

Shaxs ma'naviyatining muhim tarkibiy qismi insonning ruhiy olami va hissiy munosabatlari bilan bog'liqdir. *Mehr, muhabbat, shafqat, rahm, sabr, qanoat, muruvvat* kabi birliklar insonning ichki kechinmalarini ifodalash bilan birga, jamiyat tomonidan qadrlanadigan ma'naviy fazilatlarini ham verbal shaklda namoyon etadi. Mazkur birliklarda individual hissiyot va ijtimoiy qadriyat o'zaro uyg'unlashgan. Masalan, mehr konsepti o'zbek tilida oddiy emotsional holat emas, balki insonparvarlik, oilaviy munosabatlar, kattaga hurmat, kichikka izzat kabi bir qator madaniy komponentlarni birlashtiruvchi ko'p qatlamli konsept hisoblanadi. Shu sababli ruhiy-emotsional birliklarning semantik tahlili ularni faqat psixologik hodisa

sifatida emas, balki milliy madaniyatning ma'naviy kategoriyasi sifatida o'rganishni talab qiladi.

3. Ijtimoiy-xulqiy va kommunikativ qadriyatlarni ifodalovchi birliklar.

Ushbu guruh shaxsning jamiyat bilan munosabatini, ijtimoiy xulq-atvorini va insonlararo aloqalardagi ma'naviy mezonlarni ifodalovchi birliklardan tashkil topadi. *Hurmat, izzat, oqibat, kamtarlik, saxovat, bag'rikenglik, fidoyilik* kabi birliklar shaxsning jamiyatdagi ma'naviy maqomini belgilaydi. Mazkur birliklarning lingvomadaniy xususiyati shundaki, ular insonning ichki fazilatlarini ijtimoiy faoliyat jarayonida namoyon bo'ladigan xulqiy me'yorlar bilan bog'laydi. Jumladan, oqibat konsepti o'zbek tilida faqat munosabat ma'nosini anglatmay, balki mehr-oqibat, sadoqat, qarindoshlik rishtalari va insoniy burch kabi tushunchalarni ham qamrab oladi. Bu holat shuni ko'rsatadiki, ayrim ma'naviy birliklarning semantik mazmuni individual darajadan kollektiv-madaniy darajaga ko'tariladi va xalqning ijtimoiy tajribasi bilan boyiydi.

4. Milliy-madaniy kodlarni aks ettiruvchi birliklar.

Tadqiqot davomida ayrim birliklarning milliy mentalitet bilan bevosita bog'langanligi aniqlandi. *Hayo, ibo, andisha, nomus, oriyat* kabi birliklar o'zbek xalqining tarixiy-madaniy tajribasi, axloqiy qarashlari va ijtimoiy me'yorlarini aks ettiruvchi asosiy lingvomadaniy markerlar hisoblanadi. Mazkur birliklarning o'ziga xosligi shundaki, ularning semantik tarkibida universal insoniy qadriyatlar bilan bir qatorda, aynan o'zbek madaniyatiga xos bo'lgan xulqiy stereotiplar, an'anaviy qarashlar va ijtimoiy me'yorlar mujassamlashgan. Masalan, hayo konsepti ko'plab tillarda "uyatchanlik" yoki "tortinchoqlik" tushunchalari bilan qisman ifodalansa-da, o'zbek lingvomadaniy tizimida u axloqiy poklik, odob, o'zini tutish madaniyati va ijtimoiy hurmat kabi kengroq ma'nolar majmuini anglatadi.

Tadqiqot natijasida shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklarning konseptual modeli quyidagi komponentlardan tashkil topishi aniqlandi:

5. Semantik komponent - birlikning asosiy lug'aviy mazmuni;
6. Aksiologik komponent - ijtimoiy baholash va qadriyat munosabati;
7. Kognitiv komponent - inson ongidagi bilim va tasavvurlar tizimi;
8. Emotsional komponent - ruhiy-hissiy munosabat ifodasi;
9. Lingvomadaniy komponent - milliy tajriba va madaniy kodlar bilan bog'liqlik;
10. Pragmatik komponent - nutq jarayonidagi ta'sirchanlik va kommunikativ vazifa.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklar o'zbek tilining konseptual manzarasida mustaqil lingvomadaniy tizimni tashkil etadi. Ushbu tizim inson haqidagi milliy tasavvurlar, axloqiy ideal, ijtimoiy munosabatlar modeli va ma'naviy qadriyatlarning verbal ifodasini o'zida mujassamlashtiradi.

Xulosa va takliflar. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklar o'zbek tili tizimining alohida lingvomadaniy-aksiologik qatlami bo'lib, ular insonning ma'naviy-axloqiy qiyofasi, milliy tafakkur modeli, ijtimoiy tajribasi va qadriyatlar tizimining verbal reprezentatsiyasini ta'minlaydi. Ushbu birliklarning lingvistik mohiyatini ochish ularni faqat lug'aviy ma'noga ega bo'lgan nominativ birliklar sifatida emas, balki xalqning tarixiy-madaniy xotirasi, axloqiy ideallari va konseptual dunyoqarashini o'zida mujassamlashtiruvchi murakkab semantik-kognitiv hodisa sifatida talqin qilishni taqozo etadi. Tahlillar natijasida shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklarning asosiy semantik belgisi aksiologik yo'nalganlik ekanligi aniqlandi. Chunki bunday birliklarda faqat muayyan sifat yoki holatning nomlanishi emas, balki unga nisbatan shakllangan ijtimoiy-madaniy munosabat ham mujassamlashadi. Masalan, *vijdon, halollik, diyonat, oriyat, nomus, hayo, mehr, saxovat, oqibat* kabi birliklar inson fazilatlarini ifodalash bilan bir qatorda, o'zbek xalqining ideal shaxs haqidagi tasavvurlarini ham aks ettiruvchi ma'naviy markerlar sifatida namoyon bo'ladi. Natijalar asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflarni ilgari surish mumkin:

8. Shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklarning lingvomadaniy izohli lug'atini yaratish zarur. Mazkur lug'atda birliklarning an'anaviy izohi bilan bir qatorda, ularning konseptual mazmuni, aksiologik xususiyati, milliy-madaniy semalari, tarixiy shakllanish omillari va nutqiy qo'llanish imkoniyatlari ham aks ettirilishi lozim.

9. O'zbek tilining izohli, frazeologik, sinonimik va paremiologik lug'atlarini yangi lingvomadaniy mezonlar asosida takomillashtirish maqsadga muvofiq. Bunda birliklarning faqat semantik izohi emas, balki ularning milliy qadriyatlar tizimidagi o'rni ham ko'rsatilishi zarur.

10. Lingvomadaniyatshunoslik, kognitiv tilshunoslik, semasiologiya va leksikografiya yo'nalishlarida shaxs ma'naviyati konseptlarini maxsus tadqiqot obyekti sifatida kengroq o'rganish lozim.

11. Kelgusidagi tadqiqotlarda shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklarning tarixiy rivojlanishi, qadimgi yozma manbalardagi ifodasi, zamonaviy media va badiiy diskursdagi funksiyasi, boshqa tillardagi muqobillari hamda tarjimadagi lingvomadaniy transformatsiyasi alohida tadqiq etilishi mumkin.

Umuman olganda, shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklarni lingvomadaniy jihatdan tadqiq etish tilning inson tafakkuri va madaniyat bilan bog'liq eng chuqur qatlamlarini ochib berishga xizmat qiladi. Mazkur birliklar orqali milliy dunyoqarash, axloqiy ideal, ijtimoiy munosabatlar modeli va tarixiy-madaniy tajriba til tizimida qanday kodlanishi namoyon bo'ladi. Shu bois shaxs ma'naviyatini ifodalovchi birliklarni tizimli o'rganish o'zbek tilshunosligida antropotsentrik yo'nalishning rivojlanishiga, milliy konseptosferaning ilmiy tavsiflanishiga va tilning madaniy xotira sifatidagi mohiyatini chuqurroq anglashga muhim hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Nurmonov A. Tanlangan asarlar. III jild. Antropotsentrik tilshunoslik. - Toshkent: Akademnashr, 2012. - 272 b.
2. Mahmudov N. Tilning mukammal tadqiqi yo'llarini izlab... - Toshkent: Mumtoz so'z, 2012. - 176 b.
3. Маслова В.А. Лингвокультурология. - 4-е изд., стер. - Москва: Академия, 2010. - 208 с.
4. Safarov Sh. Kognitiv tilshunoslik. - Jizzax: Sangzor, 2006. - 220 b.
5. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры. Опыт исследования. - Москва: Академический проект, 2004. - 992 с.
6. Humboldt W. von. On Language: On the Diversity of Human Language Construction and Its Influence on the Mental Development of the Human Species. Translated by Peter Heath. - Cambridge: Cambridge University Press, 1988. - 324 p.
7. Воробьев В.В. Лингвокультурология: теория и методы. - Москва: Российский университет дружбы народов, 1997. - 331 с.
8. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. - Москва: Гнозис, 2004. - 390 с.